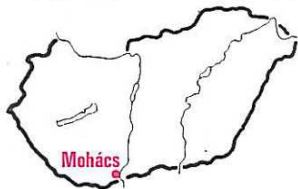
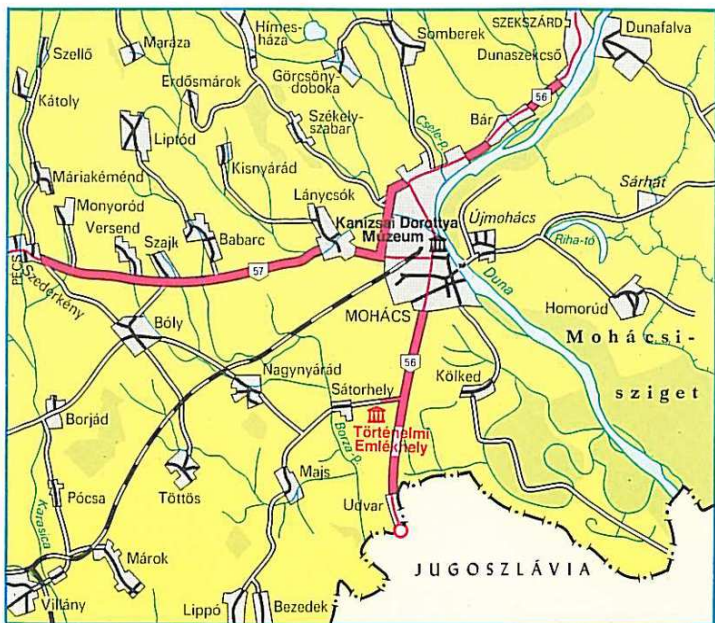

**MOHÁCS-
SÁTORHELY**
Történelmi Emlékhely

TÁJAK KOROK MÚZEUMOK KISKÖNYVTÁRA

A Mohácsi Történelmi Emlékhely nemzeti történelmünk egyik sorsdöntő eseményének, az 1526. augusztus 29-i mohácsi csatának köben, bronzban, élő és holt fákban megelevenített emlékezete.

Megtékingése előtt idézzük fel a csatavesztés közvetlen előzményeit és a csata történetét.

Szulejmán szultán és katonai tanácsa 1525 decemberében határozza el, hogy a következő évben hadjáratot indít Magyarország ellen. A hír 1526 kora tavaszán egy társadalmi, katonai, gazdasági és politikai erejében legyengült országba érkezik. Magyarország már túl van első végzetes sorsfordulóján, a Dózsa-féle felkelés leverésén. Az ország katonai erőtlensége már Nándorfehérvár elestekor (1521-ben) megmutatkozott. Az ostrom ideje, 60 nap nem volt elég, hogy a 60 000 főt kitevő magyar seregek megérkezzenek a vár felmentésére, melyet anélkül vett be a török, hogy akár csak egyetlen ütközetet vívott volna a magyar király hadaival. A Mátyás király idejében még évi 1 000 000 arany forintot kitevő királyi jövedelem II. Lajos uralkodásakor 200 000 forintra esik vissza. Magyarország politikai gyengeségét II. Lajos segélykérő leveleinek fogadtatása is példázza. Lajos sógorai: V. Károly német-római császár, Ferdinánd osztrák főherceg és nagybátyja, Zsigmond lengyel király éppúgy elutasítják a segítséget, mint Franciaország és Velence. Ki saját gondjaira, ki a törökkel kötött szövetségére hivatkozik, ki elvtelenül ígérget, s végül még követeik is elhagyják az országot. A csata idején már csak VII. Kelemen pápa 1524-ben hazánkba küldött nunciusa, a szicíliai báró, Burgio Antal az egyetlen itt maradt külföldi követ. Ő az, aki végig osztozik a védelmi gondokban, a pápa küldötte 25 000 aranyforinton 4000 fős zsoldos sereget fogad.

Az országban feudális anarchia dúl, a hatalmukban és gazdagságukban tobzódó magyar főnemesek nem vállalják a hadviselés anyagi terheit, az üres királyi kincstár lehetetlenné teszi komoly zsoldos sereg toborozását. A Rákos-mezei országgyűlés 1526 áprilisában éppen akkor ül össze, amikor Szulejmán elindul seregeivel Konstantinápolyból. A hatalmi párharcokban civakodó magyar rendek anélkül oszlanak szét, hogy bármiben is döntést hoztak volna. A hadba hívó véres kardot Úrnapiján vitték körül az országban, a táborba szállás ideje július második napja, helye Tolna volt. A feudális anarchia egyenes következményeként azon a napon senki sem jelent meg a táborban, a király maga is július 20-án indult el seregeivel Budáról, azon a napon, amikor Szulejmán megkezdte Pétervárad ostromát.

Tomori Pál kalocsai érsek, az alsó végék kapitánya, 5–6000 fős seregevel folytonos harcban állva a török elővédek csapataival, nem tudott

A mohácsi csatát bemutató török miniatúra (Topkapi Szeráj Múzeum) *Itsz. Hazine*, 1517.

segíteni Pétervárad felmentésében, így az 7 napi ostrom után elesett. Tomori visszavonult a Dráva vonalára, de nem tudja megakadályozni a drávai átkelést sem.

A király július 26-án mintegy 4000 fős seregével megérkezik Tolnára. Ott már gyülekeznek a bandériumok és mintegy 18–20 000 fős sereg indul el augusztus 17-én Bátára. Közben Tolnán tovább folynak a meddő viták, ahogyan azt korábban Burgio egyik jelentésében jellemzően leírta: „Akik a királyi tanácsban ülnek, semmit sem értenek a hadviseléshez... De ha már nem is értenek a hadviseléshez, legalább azt adná Isten, megegyezni tudnának egymás közt. Még a legkisebb dolgokon is napokat el tudnak vitatkozni, s este a tanácsülés végeztével még jobban összezavarodva megyünk szét. S ha végre határoznak is valamilyen, nincs, aki végrehajtsa a határozatot.” Tolnán heves viták folynak arról, hogy megütközzenek-e vagy békét kérjenek a töröktől. Arról, hogy ki legyen a fővezér. Mivel senki sem vállalja, ráerőszakolják Tomorira és a hadvezetésben járatlan Szapolyai Györgyre, aki testvére, az erdélyi vajda megérkezéséig vállalja ezt a tisztséget.

A 25–30 000 főt számláló magyar sereg augusztus 26-án érkezik

*A győztes török sereget ábrázoló
török miniatúra
(Topkapi Szeráj Múzeum)
Itsz. Hazine, 1524.*

meg a Mohács alatti sík területen kijelölt táborhelyére, itt csatlakozik hozzá Tomori serege is. A kelet-magyarországi és erdélyi seregek 20 ezer katonája Szapolyai János vajda vezetésével még Szeged környékén táborozik, s a kiváló hadvezér, Frangepán Kristóf is Zágráb környékén rendezgeti a horvát rendek 7000 főt számláló seregét. Bár mindketten többször üzennek a királynak, hogy érkezésük előtt ne bocsátkozzon ütközetbe, az augusztus 28-án este tartott haditanács a csata mellett dönt.

Másnap, augusztus 29-én, szerdán a magyar csapatok mintegy 2000 gyalogost és lovászt a szekértábor őrzésére visszahagyva, kivonulnak a Sátorhelytől délre elterülő táborból és attól mintegy 3 kilométerre, a Borza patak partján, szemben a Földvár–Merse fölötti magaslatokról leszálló ruméliai hadtesttel, harcrendbe állnak fel.

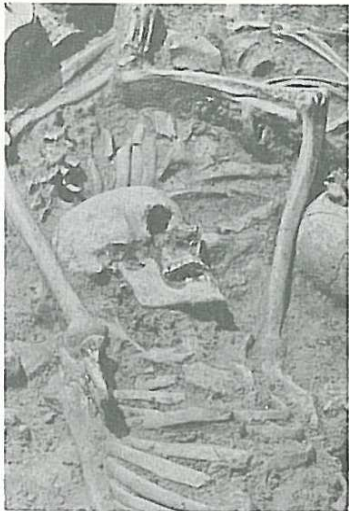
A 80 000–90 000 főre becsült török sereg katonái hajnalban indulnak el a baranyavári táborból. Az elővédet alkotó ruméliai csapatok a magaslatról leereszkedve táborverésbe kezdtek. Az eszék–budai postaúton végeláthatatlan sorokban vonulnak az anatóliai és a szultáni csapattestek. Tomori arra számítja, hogy a ruméliai hadtestet még a csatla-

kozás előtt megverheti, délután négy óra körül jelt ad a támadásra, elindítva az első magyar harcrendet.

A két lovasszámból és gyalogos középből álló első harcrend arcvonala előtt vannak egyenletesen elosztva a magyar ágyúk; a 300 török ágyúval szemben számuk mindössze 85. A zárt rendben támadó magyar nehézlovasság rohama sikerrel jár, a ruméliai hadtest szétszóródik és a magyarok áttörik a török arcvonalat. A kezdeti sikereken felbuzdulva Tomori támadásba küldi a második harcrendet, amelynek élén a király áll. Mire a második harcrend az ütközetbe beavatkozna, az előre szaladt első harcrend már szembe került a török ágyúkkal és a janicsárokkal. A harcrend megszűnik, az ütközet kisebb csapatok viadalára bomlik fel. Az ütközet színhelyére érkező anatóliai hadtest szétveri az első harcrend balszámját képező, Perényi Péter váradi püspök vezette lovasságot. Tomori még megpróbálja a Borza patak közelében összefogni a menekülőket, de bekeríti őket a török lovasság, s ő maga is elesik.

A csata mindössze másfél óráig tart. A csatatéren 15–20 000 magyar halott hever, egy részük menekülés közben a megáradt patakokban, a mocsarakban, zsombékokban lelte halálát. A Csele patakba fullad a menekülő II. Lajos is, akinek halála az ország szétszakadásának, az 500 éves független magyar állam bukásának kezdetét jelenti.

Tömegsír leleteinek részlete

A csatavesztés évszázadokra kirekeszti Magyarországot az európai fejlődésből és népünk évszázados szenvedését indítja el. A 150 éves török uralom végére a magyarság lélekszáma alig éri el a 3 milliót. Éppen a fele annak, amennyinek az európai népszaporulatot figyelembe véve lennie kellene. Nem véletlen tehát, hogy a magyar századok megőrzik Mohács emlékezetét, s a nemzeti tragédia jelképévé teszik. Az emlékképeket minden század a maga társadalmi és politikai törekvéseinek szempontjából rakja, válogatja össze. Isteni büntetést, de isteni rendelést is látnak benne, mely a kereszténység védőpajzsává tette hazánkat. A felvilágosodás múltlemező történet szemlélete a mohácsi csatavesztést és következményeit a belső viszályokra hárítja. A reformkor gondolkodói jövődől küzdelmeikhez keresik az okító szándékot Mohács példájában, a nemzeti összefogás fontosságát hangsúlyozzák, s először kapcsolják össze Mohács nevét Temesvárral, a Dózsa-felkelés leverésével mint közvetlen előzménnyel.

Petőfi Mohács halotti képével a magyar szabadságharc lelkiismeretét akarja feltámasztani. Mohács emlékezete azonban hamarosan összekapcsolódik Világoséval. A romantika a reménytelen küzdelem hősiességének példáját látja benne. A múlt század végén készül el az első ismeretesebb csataemlékmű is, a Csele patak partján emelteti 1897-ben Turcsá-

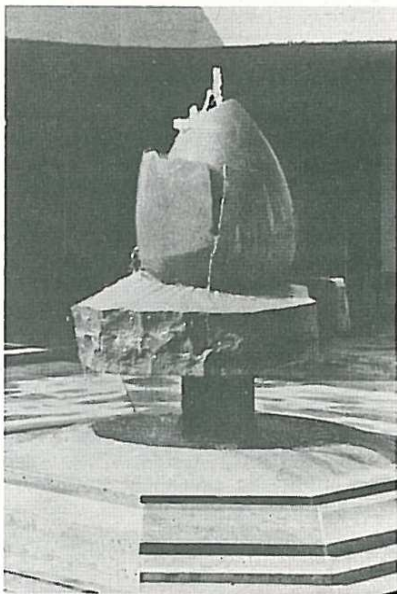
nyi Soma mohácsi lakos, volt 48-as honvédtiszt saját költségén. Az oroszlanos emlékoszlopon Kiss György domborműve II. Lajos halálát örökíti meg.

A világháborúba belerokkant, forradalmát veszített országban 1926-ban, a mohácsi csata 400 éves évfordulóján látványos ünnepeket rendeznek. Ekkor rakják le a mohácsi Széchenyi téren az emléktemplom alapkövét. A hivatalos Magyarország nem vállalja Mohácsért a történelmi felelősséget, s azt a keresztény erkölcsök megromlásának, a keresztény Nyugat részvétlenségének, a történelmi személyiségek gyengeségének számlájára írja.

Marxista történetírásunk' a felszabadulás után sokáig nem foglalkozott részletesen Mohács értékelésével. A közgondolkodásban Nemeskürty István elemző tanulmányai, forráskutatásai nyomán vált újra a nemzeti önismeret egyik fontos vizsgálódási területévé. Nemeskürty elemzései történetírásunkban páratlan vitát váltottak ki, szinte egy évtizedig folytak, ám mindegyikben következetesen keresték a mohácsi katasztrófából levonható tanulságokat, a máig okító példákat.

A magyar régészet század eleji kutatásait folytatandóan dr. Papp László régész fáradhatatlan munkássága következtében 1960 szeptemberében napvilágra került a mohácsi csata első két tömegsírja. Bennük összesen 220–250 csontváz nyugodott. A teljes és koponya nélküli tetemek egymásra dobva feküdtek, valószínűleg a gyors temetés következtében. A tömegsírok tárgyi emlékekben szegények voltak, mintha csak igazolnák a török történetíró Kemál pasa záde sorait: „A fosztogató seregnek szeme és szíve pedig jóllakott arannyal, ezüsttel.” Ugyanis a török sereget követő teherhordó szolgálk rendes fizetsége volt a csatátéren maradt ellenség holttetemeinek szabad kirablása. A két tömegsírban talált nyolc kisebb érme, valamint az apróbb ruhakapcsok, vászon- és cérmamaradványok mutatják, hogy a martalócok itt is kifosztották a halottakat. A sír leletei arról is vallottak, hogy az elesettek között külföldi zsoldosok is voltak, s a lefejezettek nagy száma arra enged következtetni, hogy a sírokban nemcsak a harcban elesettek, hanem a magyar tábor őrzésére hátrahagyott vagy oda visszamenekült és török fogságba esett, majd szultáni parancsra lefejezett katonák tetemei nyugszanak. A két sírgödör alakjából ítélve úgy tűnik, azokat eredetileg más célra ásták, ágyúállások lehettek. Dr. Papp László az elkövetkezendő években tovább folytatta kutatásait, haláláig sajnos újabb eredmények nélkül. A két tömegsírt a régészeti feltárás után még abban a reményben temette vissza, hogy idővel üvegből készült emlékművel fedik majd le a csontokat.

Mohács tanácsa 1960 óta kezdeményezője lett a mohácsi csata emlékhelye létesítésének, ám a 60-as években megélénkült Mohács kö-

rüli viták, szélsőséges vélemények nem kedveztek a gondolat kibontakozásának. A két tömegsírt oszlopok és dróthuzalok védték a felszántástól, de út nem vezetett hozzájuk. Az emlékhely létesítése, természetvédelmi területté nyilvánítása ennek a két tömegsírnek méltó természeti környezetét kívánta biztosítani.

Séta az Emlékhelyen

Baranya megye Tanácsa, Mohács város Tanácsa és az Országos Természetvédelmi Hivatal közös munkája eredményeként és 54 más intézmény, vállalat segítségével 1975 késő őszen elkezdődött az emlékhely építési munkája a Bólyi Állami Gazdaság által átadott 7,5 hektáros területen. A földmunkák során újabb három tömegsír került elő (III., IV., és V. sírok), amelyek régészeti feltárását a pécsi Janus Pannonius Múzeum régésze, Maráz Borbála végezte. A feltárás 1976 június végén fejeződött be.

Az emlékhely látogatói Mohácrról a Sátorhelyre vezető gesztenyefasorral szegélyezett úton érkeznek az emlékhelyre. A bejáratnál Pölöskei József ötvösművész kapuja állítja meg a látogatót. A kapu felkiáltójel a tájban: aki eléje ér, érzi, hogy rajta túl valami más kezdődik. A kapu kőburkolatú íveit kézműves gonddal megmunkált, hálószerkezetbe felrakott, egyenként 23 cm-es bronzidomok töltik ki. Apró csontdarabokra emlékeztetnek, mintha a 28 000 szegecseléssel összeállított idom a csatában és a Mohács térségében elesettek megközelítő számát is jelképeznék, s azt, hogy csontjaikból is épült és rakódott össze a történelem.

A kapun túl az emlékezés birodalma kezdődik. *Két kötéltáblán*, Rétfalvi Sándor szobrászművész gyűrött bronz falevéltre írott sorairól olvashatjuk, hogy az emlékhely a mohácsi csata 450 éves évfordulójára készült, gondozó gazdája az Országos Természetvédelmi Hivatal, s azt is, hogy természetvédelmi területen járunk.

A kerek kövekkel kirakott út Bencsik István térképkövénél kettéválik. A fordított tájolású *térképkő* a csata helyét, a körötte volt és az ütközet során elpusztult településeket, a magyar és a török hadrend felállítását mutatja be.

Tovább haladva szokatlan, földbe süllyesztett, *átriumos épület* udvarába jutunk. Az emlékhely építész-tervezője, Vadász György Ybl-díjas építész-mérnök így helyezte el, szinte eltüntetve, az emlékhely kiszolgáló létesítményeit. Az átriumos udvar bensőséges hangulata a török időkben elpusztult kolostorok, udvarházak belső udvarainak emlékét is idézi.

Az udvar közepén Illés Gyula *szökőkútja* áll. Törött virág. A fehér kőrózsa mély törésvonalai a három részre szakadt országot szimbolizálják. A megrepedt virágból azonban a megújulás örök hitével tör fel és könnyű csobogással csordogál a víz, az élet vize.

Az átrium falai mentén a Hadtörténeti Múzeum kiállítási táblói sorakoznak. Rövid és pontos összefoglalást adnak a történelmi és hadtörténeti eseményről, valamint az emlékhely régészeti kutatásáról.

Az udvarból felvezető lépcsőkön az emlékhely kertjébe jutunk. A tér kiképzése eredetileg a két, Pap László által megtalált tömegsírhoz igazodik, hiszen az újabb három sírt a tereprendezési munkák során találták meg. Így az emlékhely szívéet az *első két tömegsír* alkotja. Az eredeti alakjukban meghagyott sírokat széles, csökkenő terepszintű, körkörös utakkal három részre osztott füves térség fogja közre. A nagyobb keresztutak meg-megtörnek az újabb tömegsíroknál, s azok hantjait a sírjelek izgalmas ritmikájú sorai, csoportjai kapocsként fűzik össze. A külső körgyűrűt 10 000 tiszafacsemete övezi, öbleikkel virágszirom alakot formázva. Soruk az emlékhely délnyugati sarkában megszakad. Itt, a török támadás irányából a török sereg érzékeltetésére, szinte idegen

Samu Géza: Kanizsai Dorottya

testként, feketefenyőből kialakított ék jelenik meg, s találkozik össze a holt fákból formázott sírjelek seregével.

Az udvarból felérve az út beszűkül az *V. tömegsírnál*. A régészeti feltáráskor kitárulkozott, mintegy 200–250 katona holttestét őrző sír közepén, némi kegyeletes rendben koponyák voltak összerakva, erősítve a feltevést, hogy magyar kéz temette őket.

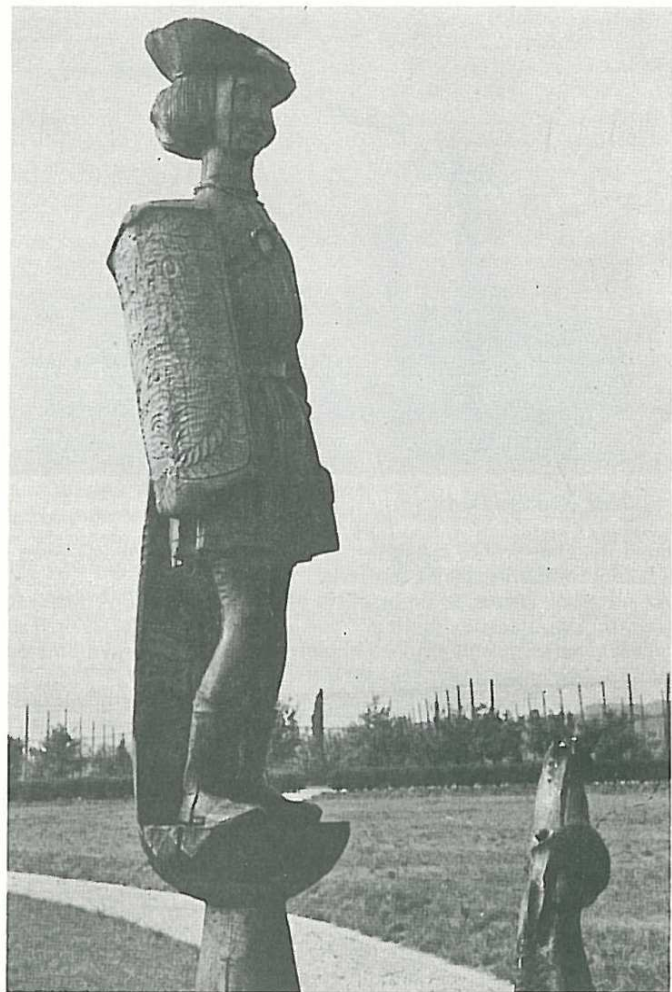
Leletanyagában az 1976. évi feltáró munka sem hozott újabb eredményeket. Az egyetlen fegyvermaradvány – egy kardmarkolat – nem a sírokból, hanem távolabb került elő földmunkák során.

Az *V. tömegsír* *Kanizsai Dorottya* emlékjele őrzi. Alakját Samu Géza mintázta fába.

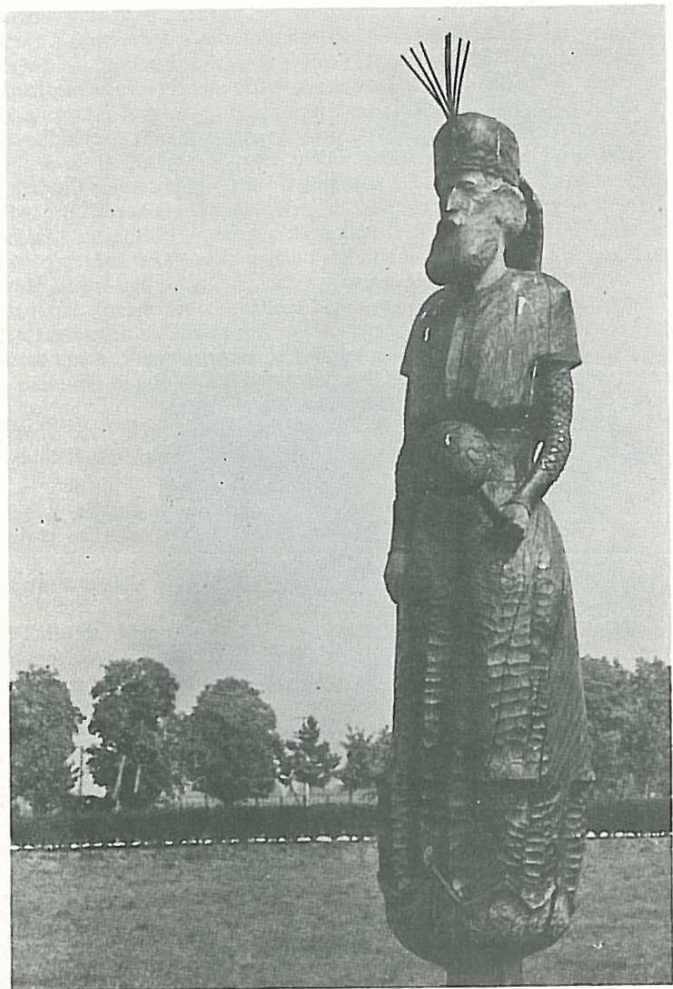
„Mint a sötét asszony a mohácsi téren,
úgy jár a Felejtés köztünk, és egyenként
elhantolja holtainkat.”

idézi fel Babits sorait fájoan ölelő karjaival. Kanizsai Dorottya, Perényi Imre nádor özvegye, a siklósi vár úrnőjeként a csatavesztés és mostoha-fia, Perényi Péter váradi püspök halálhírére hallván, a csataterre sietett, s 400 jobbágyával nagy közös sírokba temette a halottakat.

A sírjelek sorát Kő Pál szobrászművész csatateri látomássá összeálló szobrai indítják el. Izgalmas, eleven mozgást teremtenek. Itt láthatók a

Kő Pál: II. Lajos

Kő Pál: Tomori Pál kalocsai érsek

csata összes szereplői, a névtelen vértés vitézek, pajzsos gyalogosok, Tomori, II. Lajos, Szulejmán. Felmagasodnak a fegyverek, a buzogányok, bárdok, számszerjék. Itt vannak az utolsót horkanó, földre zuhanó vagy mocsárba fulladó lovak. A szobrokat bevezető megfeszített számszerjéj aljában szögek között vergődő emberalakot látunk, a korabeli írott források feljegyzéseire utalva, melyek szerint a rejtkehelyeken földre ásták az anyák csecsemőiket, hogy sírásukkal el ne árulják a töröknek búvóhelyüket. De szemünk József Attila soraiba ütközik: „A harcot, amelyet őseink vívtak, / Békévé oldja az emlékezés”. És szólnak a véres, sisakos harcosok Kölcsény, Berzsényi, Vörösmarty, Kisfaludy, Juhász Ferenc hangján is. Az út két oldalán *Tomori Pál kalocsai érek és II. Lajos alakja áll.* A még szinte gyermek II. Lajost úgy látjuk, ahogy a katonatanácsban állhatott, mikor a mohácsi táborverésről határoztak: „Hogy tehát senki se találhasson az én személyemben mentséget a saját gyávaságára, s hogy engem semmivel se okozhassanak, a mindenható Isten segítségével holnap én magam személyesen fogok elmenni veletek oda, ahová mások nélkülüm menni nem akarnak.”

Szemben vele Tomori Pál, a csata hadvezére emeli buzogányát. A török források írták róla: „Olyan, mint a kemény vas, minél több csapást kapott, annál keményebb lett.”

A központi elhelyezésű két tömegsír *Szulejmán szultán*, a szigorú tekintetű, könyörtelen hadvezér alakja őrizi. Kötélkosarában levágott, megfeketedett magyar fejek vannak.

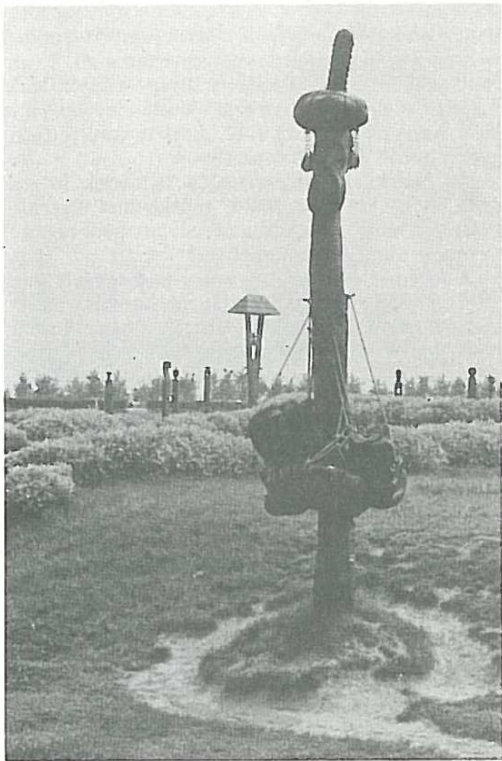
A külső körúton haladva a Regős szélhárfát tartó alakjával zárulnak Kő Pál szobrai.

Király József festett, stilizált *sírjelei* a „Regős” mögött alkotnak zárt rendet. A totemek stílusjegyeit és a magyar fejfakincs motívumainak stilizált változatait egyaránt hordozó sírjelek nem annyira forma-, inkább színvilágukkal válnak az emlékhely műalkotásainak szerves részévé. Emlékünkbe idézik a fejfafestés hagyományait, amelyekben a színek a legfontosabbat fejezték ki a halottakról. Az öregek feketére festett fejfái mellett a gyermekeké kék színűek. Vörös vagy vörhenyes mélybarna az erőszakos halált haltaké, így a csatában elesettek sírjelei, fejfái is.

Ifj. Szabó István sírjeleihez érkezünk, melyek szembefordulnak a törököket jelképező fenyő ékkel. Szabó István a népi fafaragás gazdag, leleményes formanyelvén mondja el Mohács történetét, apró jelzéseket adva a Mohácsot követő évtizedekről is.

Sajátos ábrázolásban látjuk a mennybe szálló II. Lajost, az angyalszájú, ám Janus-arcú Mária királynőt, a fegyveres vitézeket, a névtelen harcosokat, fegyvereket, csatabárdokat, buzogányokat és a csatában elpusztult, mintegy 15 000 ló emlékképeit.

*Kő Pál:
Szulejmán
szultán*

A magyar fejfakultúra egy-egy alig stilizált darabjával a felégetett falvak lemészárolt lakosságának sírjelei kerülnek élénk. Felfedezzük az éledő reformáció jelképeit, a halálon úrrá lévő életet jelképező életfáik révén.

Kiss Sándor szobrászművész alkotásai a III. és IV. sz. tömegsírokat keretezik és kapcsolják össze a többi sírral.

Az alföldi és az erdélyi temetők fejfáinak, kopjafáinak világát meg-elevenítő sírjelek a reménytelen küzdelem szimbólumai. Kiss Sándor is megidézi sajátos látásmódjával II. Lajos koronás, Tomori püspöksüve-

ges, páncélinges alakját. A két kisebb tömegsírtól (III. és IV.) keletre, a harangláb körül elhelyezett sírjelek jelentős csoportja, ellentétben a többi meg-megdülő sírjellel, szálfegyenesen áll. Talán a csatából távol maradt erdélyi seregeket jelképezi vagy a török időkben még aranykorát megélt Erdélyt idézi. Az ezüst levelű cineráriával beültetett tömegsírok alatt tízegynéhány éves fiúk, meglelt korú férfiak, magyar és nem magyar katonák alusszák örök álmukat.

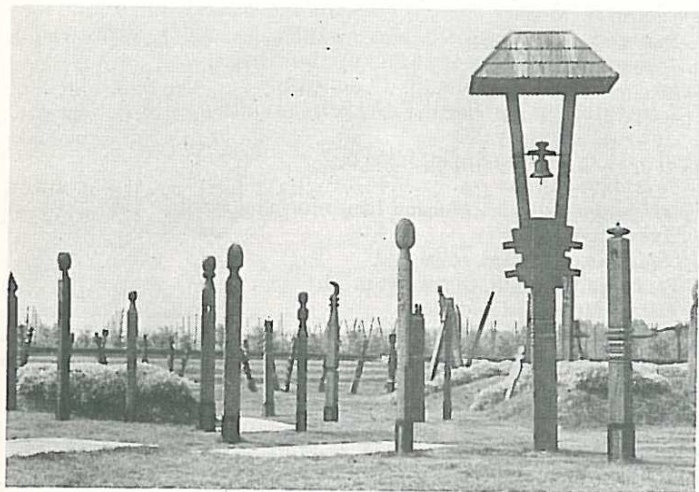
Az emlékhely építése idején sajtóviták folytak újságíróink között arról, hogy szabad-e, kell-e emlékhelyet építeni? A kapu, a sírjelek költségén miért nem folytatódnak tervszerű régészeti kutatások, melyek az összes tömegsirt feltárhatnák?

A józan régész hangját, amely megjegyezte, hogy az összes tömegsír feltárását 25 négyzetkilométer megkutatásával, kb. 10 000 km hosszúságú, 1 méter széles, 1 méter mély, hálós kutatóárok kiásásával lehet elvégezni, s mindezzel csak a sírok számát gyarapíthatnák, de újabb tudományos eredményeket, ismereteket várhatóan nem nyújtanának, elnyomta a hangos második Mohács-vita.

Az emlékhely építői népünk történelmi emlékezetét Kölcsey paran-

Király József sírjelei

Kiss Sándor sírjelei és lélekharangja

csa szerint kívánták ápolni, ahogyan azt 1826. augusztás 29-én, Mohács című esszéjében megírta:

„Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg, – . . . Azért keressetek alkalmat a hajdanra visszanézhetni, s érte melegülni. Nem költői ábrándozás ez, hanem fennmaradás, folyvást emelkedés érzelme, . . . mert íme, hol a paloták őse győzött, vagy halt, ott győzött és halt a kunyhók lakójának őse is. Ily emlékezetnek egyetemi joga van minden szívhez. Rang és birtok egyesek sajátja: a nemzet és haza nevében mindenki osztozik.”

Kovács Gergelyné–Papp Kálmán

IDEGENFORGALMI TUDNIVALÓK

A Mohácsi Történelmi Emlékhely megközelítése:

Vasúton: Pécs, illetve Bátaszék vasútállomásig, onnan tovább Mohácsra autóbuszjáratokkal.

Közúton: Mohácstól, az Udvar községbe vezető 56-os főútvonalról leágazó Sátorhely irányába vezető út mellett.

Autóbusszal: Mohács–Sátorhely között közlekedő autóbusszal, melynek az Emlékhelynél feltételes megállóhelye van. A mohácsi autóbusz-pályaudvar az Arany János utcában található.

Látogatható: ápr. 4–nov. 7., 8–17 óra között.

Címe: Mohácsi Történelmi Emlékhely, Sátorhely

Telefon: Sátorhely, 30.

Szállás: Mohács, Béke Szálló, Jókai u. 2.

Telefon: 84

Fizetendő-szolgálat: Mohácsi Idegenforgalmi Hivatal, Tolbuhin u. 2.

Telefon: 469

Étkezés: Béke Étterem, Jókai u. 2.

Pannónia Vendéglő, Dózsa Gy. u. 31.

Halászcserda, Kisfaludy tér 5.

Ajánlott látogatási helyek:

- Temetőkápolna, Mohács, Eszéki úti temető, Dorfmeister István freskóival,
- Csatatéri emléktemplom, Mohács, Széchenyi tér
- II. Lajos emlékműve, az 56-os út somberekai elágazásánál,
- Lengyel emlékmű a Kossuth Lajos úti parkban..

IRODALOM

Jászai P.: A magyar nemzet napjai a mohácsi vész után Bp. 1846.

Mohácsi emlékkönyv Bp. 1926.

Nemeskürty I.: Elfelejtett évtized Bp. 1968.

Nemeskürty I.: Ez történt Mohács után Bp. 1974.

Szakály F.: A mohácsi csata Bp. 1975.

Perjés G.: Az országút szélére vetett ország Bp. 1975.

Baranyai Művelődés 1976. III.

Perjés G.: Mohács Bp. 1979.

Janus Pannonius Múzeum Évkönyve Pécs, 1979.

Készítette: a Tájak–Korok–Múzeumok Szervező Bizottsága
az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal megbízásából 1980-ban

Felelős kiadó: Éri István

Szerkesztette: Rappai Zsuzsa

Tervezte: Köböl Vera

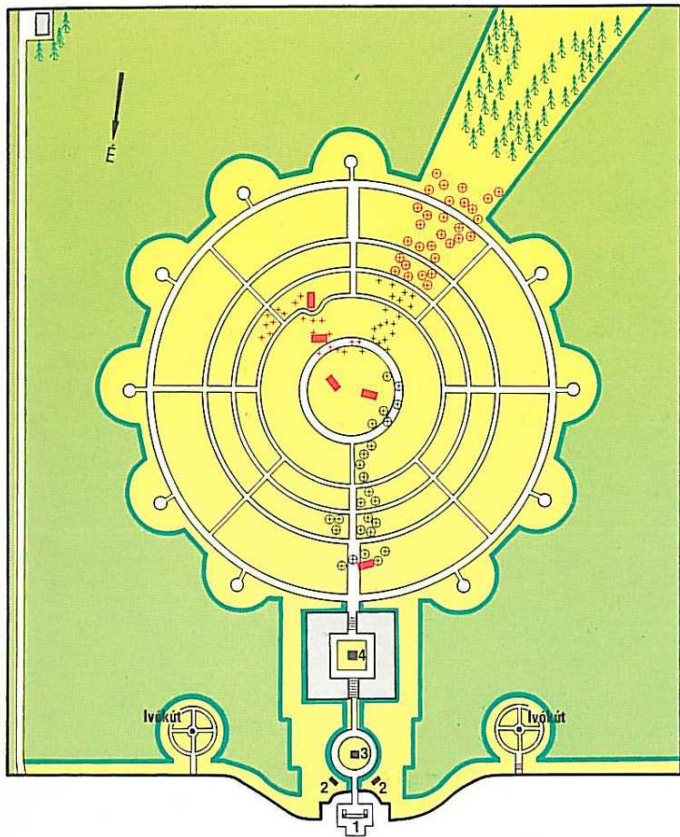
Fényképek: Béres Ferencné, Károly Attila, MTI

Fedél: Kartográfiai Vállalat, Budapest 03 8223

Belív: Veszprém megyei Nyomda Vállalat, Veszprém 80 287

ISBN: 963-555-027.4

ISSN: 0139-245X

- 1 Diszkapu (Pölöskei József)
- 2 Alapítási emlékkövek (Rétfalvi Sándor)
- 3 Térképkő
- 4 Szókőkút (Illés Gyula)

— Tömegsír

Emlékjelek tervezői:

⊙ ifj. Szabó István	+ Király József
+ Kiss Sándor	⊙ Kő Pál

A CÍMLAPON: Az emlékhely bejárata Pölöskei József bronzkapujával

A HÁTLAGON: Kő Pál és Kiss Sándor sírjelei

4002/x11/p
7

